

Egid František Pytlíček

(1882–1966)

autorka: Dagmar Smolíková, prosinec 2021

Sedmnáct let působil jako představený kapucínů Českomoravské provincie. Provedl je těžkým obdobím reformy řeholního života i běsněním druhé světové války. Jeho stále živá naděje, vytrvalost v překonávání překážek a trpělivost se spolubratry inspirují dodnes.

Kapucínským knězem

František Pytlíček se narodil 12. června 1882 v malé osadě Dvorek u Laškova na Hané.¹ Jeho rodiče Josef (1848–?) a Františka (1851–?) zde měli hospodářství.² Kvůli nedostupnosti matrik víme pouze o Františkově starším bratru Josefovi (1875–1919), jenž ve Dvorku provozoval hostinec a kterého v roce 1907 oddával s Josefou Strnadovou.³ Ve 30. letech oddával i jejich děti: Josefa⁴, Annu⁵ a Františka⁶.

Náš František, budoucí kapucín, absolvoval obecnou školu v Laškově a v roce 1893 nastoupil na gymnázium do Olomouce.⁷ Je otázkou, zda si to jeho rodina skutečně mohla dovolit, nebo třeba patřil k prvním studentům kapucínské, tzv. serafínské školy, o které ještě bude řeč. Tak či onak, během studií se seznámil s kapucínou na Dolním náměstí a rozhodl se pro řeholní život. Do řádu vstoupil v roce 1899 a dostal jméno Aegidius, česky Jiljí, ale tuto variantu nikdy nepoužíval.⁸ První rok noviciátu prožil v klášteře u Panny Marie Andělské na pražských Hradčanech⁹, ten druhý v Roudnici nad Labem, kde 28. července 1901 složil první sliby¹⁰ a v červnu 1902 ukončil studia na místním českém státním gymnáziu.

V červenci téhož roku se přestěhoval do Brna a nastoupil na diecézní bohoslovecké učiliště.¹¹ V místní kapucínské komunitě tehdy žili čtyři kněží, tři bratři laici a šest kleriků. Počátkem ledna 1905 složil Egid ve zdejším řádovém kostele Nalezení svatého Kříže věčné sliby, a to do rukou

-
- 1 Moravský zemský archiv, fond E 101, Alumnát Brno, karton č. 3, Catalogus auditorum s. Theologiae in episcopali Instituto theologicó Brunensi anno scholastico 1902/1903.
 - 2 Moravský zemský archiv, Trauungs Matrik, Dvorek, 1864–1886, s. 4; Josef s Františkou, rozenou Dostálovou se vzali 31. 1. 1871. Geburtsbuch, Laschkau, 1837–1859; Josef Pytlíček se narodil 24. 3. 1848 (s. 51), Františka Dostálová se narodila 27. 2. 1851 (s. 75).
 - 3 Moravský zemský archiv, Trauungs Matrik, Laškov, 1887–1940, s. 28; Josef Pytlíček byl s Josefou Strnadovou oddán 19. 11. 1907. Josef zemřel 30. 8. 1919. Tento údaj je uveden v rámci zápisu o druhém sňatku Josefy Strnadové-Pytlíčkové (* 26. 12. 1886) za Metoděje Blahuška dne 18. 1. 1921, Dvorek, s. 33.
 - 4 Moravský zemský archiv, Trauungs Matrik, Dvorek, 1887–1940, s. 47; Josef Pytlíček, narozen 2. 4. 1910, byl 21. 9. 1936 oddán s Marií Bílkovou.
 - 5 Moravský zemský archiv, Trauungs Matrik, Dvorek, 1887–1940, s. 49; Anna Pytlíčková, narozena 20. 1. 1919, byla 16. 8. 1938 oddána s Josefem Soppe.
 - 6 Moravský zemský archiv, Trauungs Matrik, Laškov, 1887–1940, s. 109; František Pytlíček, narozen 17. 7. 1916, byl 28. 8. 1939 oddán s Annou Kutou.
 - 7 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev.j. 1065, fol. 227; evidenční list. Ohledně maturity je tam poznámka: „Nepodrobil se, jelikož představení řádoví nedovolili.“
 - 8 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 1, inv. č. 4, Liber professionum, nefoliováno.
 - 9 Provinční archiv kapucínů; Catalogus Ordinis Minorum S. P. Francisci capuccinorum almae Provinciae Bohemo-Moravae pro anno jubiliae 1900, Pragae 1899, s. 10.
 - 10 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 1, inv. č. 4, Liber professionum, nefoliováno.
 - 11 Moravský zemský archiv, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 51, sign. 2, fol. 2. Obedienční list z 23. července 1902. Fond E 101, Alumnát Brno, karton č. 3, Catalogus auditorum s. Theologiae in episcopali Instituto theologicó Brunensi anno scholastico 1902/1903, 1903/1904, 1904/1905, 1905/1906.

kvardiána Antonína Podlahy.¹² O sedm měsíců později, 30. července, přijal kněžské svěcení¹³ a následující rok dokončil studia bohosloví¹⁴.

V září 1906 byl přidělen do kláštera v Sokolově a o pět let později do Mostu, na obou místech vypomáhal s výukou náboženství na školách. Začátkem září 1912 nastoupil jako kooperátor v Třebíči, kde kapucíni spravovali jednu ze tří místních farností.¹⁵ Když vypukla první světová válka, narukoval jako polní kurát v hodnosti kapitána. Do Třebíče se vrátil až koncem října 1918.¹⁶

Mělnická mise

Začátkem dubna 1919 se Egid stěhoval do Mělníka, aby převzal vedení kláštera.¹⁷ Jeho předchůdce Efrém Konařík se v bouřlivých měsících po vzniku samostatného Československa, kdy bylo katolíkům ostře předhazováno úzké sepětí s habsburskou monarchií a plánovala se odluka církve od státu, rozhodl z provincie odejít. Očekával, že se mladá republika pustí do rušení řeholních řádů a že je teď správný čas se „uplatnit v našem milém státě“. Aby měl něco do začátku, rozprodal část klášterního vybavení a beze slova zmizel.¹⁸ Provinciála stejně jako ostatní postavil před hotovou věc: „Touto dobou jsem již v novém úřadě laickém, a proto bude záhodno, abyste ráčil ihned poslati [do Mělníka] některého mladšího kněze, jenž by zastával místo kooperátora a 7 venkovských tříd. [...] Zanechávám dobrou pověst zdejšího konventu a úctu i oblibu všeobecnou k zdejšímu klášteru.“¹⁹

Nezanechal. Egid pár dnů po svém příjezdu provinciálovi referuje: „Vykládá se mnoho a ovšem k dobru kláštera a vůbec celého života katolického to není. My jsme zde ovšem tím nejvíce potřezeni, poněvadž mnozí dobrodincové zdejšího kláštera to rovněž těžce nesli a byli jednáním Efrémovým zklamáni. Než se chyba ta napraví, potrvá to delší dobu. Snad zůstanou nám i nadále věrni a budou nás i dále podporovati.“²⁰ O dva roky později nový správce kláštera, kapucín Atanáš Vysloužil, píše: „Co nám schází, je důvěra lidí k nám; a o tu bývalý P. Efrém nás docela připravil. Aegid ji už měl, ale já stojím jako kůl v plotě a bojím se i ven vyjít. Proto svoje přeložení sem pokládám za trest!“²¹

Zpočátku žije Egid v Mělníku pouze s jedním starším a nemocným spolubratrem-knězem Felixem Fáberou; předchozí kvardián Efrém totiž nikoho dalšího do komunity nechtěl.²² O více než rok později dostávají posilu v podobě mladého kandidáta, tedy muže, který o řeholním životě prakticky nic neví a teprve zvažuje, zda se touto cestou má vůbec vydat.²³ Egid si to však představoval jinak: „Ale

12 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 1, inv. č. 4, Liber professionum, nefoliováno; sliby složil 6. 1. 1905.

13 Diecézní archiv Biskupství brněnského, kniha svěcenců.

14 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev.j. 1064, fol. 616; dopis kvardiána biskupské konzistoři z 18. 7. 1906, prosí o udělení zpovědní jurisdikce pro Egida Pytlíčka.

15 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev.j. 1065, fol. 227; evidenční list.

16 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev.j. 1065, fol. 227; evidenční list. Egid Pytlíček byl ve válce 24. 11. 1914 – 28. 10. 1918. Zdroj ohledně jeho hodnosti: Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 42, č. krabice 199, Hlášení o narukovaných bratrech, fol. 108; dopis z 26. 7. 1916.

17 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, nefoliováno; dopis Egida Pytlíčka z 18. 4. 1919. Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev.j. 1065, fol. 227; evidenční list. Egid Pytlíček nastoupil 7. 4. 1919.

18 Provinční archiv kapucínů, Liber memorabilium hospitii melnicensis 1851–1921, s. 73.

19 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; nedatovaný dopis Efréma Konaříka, superiora kláštera. Stal se zakládajícím členem Církve československé, později jejím farářem. Více na http://ccshuvaly.cz/?page_id=16, k 15. 1. 2021.

20 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 18. 4. 1919.

21 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 22. 8. 1921.

22 Provinční archiv kapucínů, Liber memorabilium hospitii melnicensis 1851–1921, s. 73.

23 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy,

nějaký stařík, usedlejší bratříček [...] ten by byl naším ideálem.“²⁴ Pro výchovu dorostu podle něj není zdejší, problémy zasypaný konvent vhodný, zvláště když se bratři přes den kvůli povinnostem ani nepotkají.²⁵ A tak alespoň žádá o „krátké ponaučení“ či „udání nějakého pramene“, aby věděl, jak případného budoucího bratra laika vést.²⁶

Rozšířením komunity se zřejmě také otupily výtky státní bytové komise, která pokládala klášterní budovu pro dva muže za příliš velkou a chtěla zde ubytovat někoho dalšího.²⁷ Pytlíček už předtím pronajal tři místnosti mělnickému katechetovi a jeho hospodyně a refektář zdejšímu gymnáziu. V přízemí pak bydlel švec se svou rodinou.²⁸ Městem se rovněž šířily zvěsti, že by si poloprázdný konvent mohla zabrat nově vzniklá Církev československá.²⁹

Egid v Mělníku pobyl relativně krátce, nicméně stihl úspěšně složit tzv. farní zkoušku konkurzní v Litoměřicích³⁰ a vyjednat si kaplanský plat³¹. To byl také jeden z důvodů, proč se mu nechtělo stěhovat se do Zákup, kam byl v létě 1921 přeložen: „Když už to mám vyřízeno i u zemské správy politické, tak mám všeho nechat i zase jít jinam a celý rok se hádat se slavnými úřady?“³² Tak se ale přesně stalo. Kaplanské místo si musel vyběhat znovu, a když se zapracoval, přeložili ho na Moravu.³³

Brněnským kvardiánem

Začátkem září 1922 převzal Egid v Brně kvardiánství po Norbertu Smékalovi, který byl převelen na Hradčany.³⁴ Provincie se tehdy kvůli neradostným závěrům z generální vizitace, jež proběhla na přelomu ledna a února toho roku, dostala do nucené správy a nejvyšší představený kapucínského řádu v Římě se rozhodl pověřit jejím vedením benátského kněze Pacifika Nanni z Monteboaggine. Ten dostal k ruce dva zkušené kněze-poradce: Tadeáše Waltera a zmiňovaného Norberta Smékala, jenž před českými státními úřady formálně vystupoval jako správce provincie.³⁵

Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 17. 4. 1920.

24 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 13. 11. 1919.

25 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 13. 11. 1919.

26 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 17. 4. 1920.

27 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopisy z 6. 5. 1919 a 1. 6. 1920.

28 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 6. 5. 1919. Svou hospodyně si platili i kapucíni. Měla na starost „kuchyň, pomáhat v zahradě, nakupovat, shánět živobytí, prádlo, hostie péct i pro některé okolní fary“, dopis z 23. 7. 1920.

29 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 1. 6. 1920.

30 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 17. 4. 1920. Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev.j. 1065, fol. 227; evidenční list.

31 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 27. 7. 1921.

32 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 208, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Mělník, 1785–1937, nefoliováno; dopis z 27. 7. 1921. Egid Pytlíček v Zákupě působil 1. 9. 1921 – 31. 8. 1922.

33 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 209, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Zákupy, 1750–1931, nefoliováno; dopis z 1. 9. 1922.

34 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev. j. 1065, fol. 521, dopis z 5. 9. 1922, v němž Norbert Smékal oznamuje biskupskému ordinariátu, že byl jmenován správcem provincie. Egid Pytlíček v Brně působil 1. 9. 1922 – 31. 10. 1926; zdroj: Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev.j. 1065, fol. 227; evidenční list.

35 Pacifik Matějka: Seznam provinciálů, definitorů a ostatních představených správních jednotek kapucínského Řádu s historickým sídlem v Praze (a Vídní), *Paginae historiae*, Sborník Národního archivu, č. 14, 2006, s. 319.

Se službou kvardiána se v Brně pojilo vedení místních terciářů a duchovní správa věznice na Cejlu. Pytlíček byl rovněž zpovědníkem sester cisterciacek v Předklášteří, boromejek v Líšni, dominikánek na Veveří³⁶ a františkánek na Sirotní³⁷; jako katecheta vypomáhal na měšťanské škole v Komíně³⁸. Kapucínskou komunitu tehdy tvořili čtyři kněží, čtyři bratři laici a poprvé po dlouhé době žádný klerik. S nucenou správou provincie totiž došlo mj. k reformě vzdělávání a formace budoucích řádových kněží, čímž skončilo období, kdy v brněnském společenství žili bratři studující na diecézním bohosloveckém učilišti. Navíc od konce války až do roku 1922 do řádu ani žádný muž, jenž by se chtěl stát knězem, nevstoupil.³⁹ Volné pokoje však nezůstaly prázdné, bratři je pronajímali diecézním či řeholním kněžím, kteří v Brně například studovali nebo vyučovali na školách.⁴⁰ Nešlo o jediné podnájemníky: za kostelem měl svou dílnu brašnář Jan Černý⁴¹, na dvoře si uzenář Antonín Hohl postavil a provozoval udírnu⁴² a v Trenckově křídle měla svou živnost hrnčířka Hablerová⁴³.

Začátkem roku 1923 se musel Pytlíček pustit do zařizování neodkladných rekonstrukcí kostela, kterému pukla klenba, a Trenckova křídla, jež mělo narušené nosné zdi. Na takové akce klášter ani řád peníze neměl, proto Egid zprostředkovaně žádá o dotaci. Prosí biskupský ordinariát, aby kapucínský projekt podpořil u zemské správy politické, která se pak obrací na Ministerstvo školství a národní osvěty, jež dává ohledně úhrady nákladů pokyny náboženskému fondu. Z těchto financí je podle projektu brněnského stavitele Josefa Müllera nejdříve opraveno klášterní křídlo a v roce 1926 i kostel, ve kterém se na podzim odehraje velká slavnost – připomínka 700. výročí smrti svatého Františka z Assisi.⁴⁴

Když Egid plánoval opravu barokních soch před kostelem, zvolil pro získání peněz jiný postup: sbírku mezi věřícími. Měli s ní pomáhat především místní terciáři. Potřebná částka byla samozřejmě výrazně nižší, než spolky zmíněné opravy budov, a to více než o dva řády.⁴⁵ Do restaurování se v létě 1925 pustil brněnský akademický sochař Josef Rejnart.⁴⁶ Šestá socha, respektive sousoší

36 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 53, fol. 5; jmenování brněnského biskupa z 15. 9. 1922.

37 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 53, fol. 10; dopis z biskupského ordinariátu z 12. 9. 1923.

38 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev.j. 1065, fol. 227; evidenční list.

39 Po první světové válce v brněnském klášteře žili ještě tři klerici studující v různých ročnících bohosloveckého učiliště: Mansvet Ston, Vladimír Lakomý a Jiří Havránek. Všichni byli postupně vysvěceni na kněze a přeloženi do jiných klášterů. Čtvrtým klerikem byl v roce 1917 vstoupivší Placidus Primes, který však v roce 1922 přešel do řádu poustevníků sv. Augustina. S ním éra „brněnských“ kleriků definitivně končí. První pováleční klerici, Fidel Hořín a František Otto, vstoupili do řádu v roce 1922 a oba už studovali v zahraničí. Zdroj: provinční databáze členů řádu.

40 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 207, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Brno, nefoliováno; dopis Egida Pytlíčka z 2. 10. 1924, 26. 7. 1925. V letech 1900–1924 v klášteře bydlel doktor teologie a pedagog bohosloveckého učiliště Jan Sedlák. Délku pobytu uvádí pamětní deska, která visí u vrat vedle Trenckova křídla.

41 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 54, sign. 8, fol. 1–2.

42 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 54, fol. 1.

43 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 207, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Brno, nefoliováno; dopisy Egida Pytlíčka z 5. 11. 1923 a 21. 1. 1924.

44 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev. j. 1065, fol. 559, 560, 563; Biskupský ordinariát Brno, inv. č. 779, sg. C 3/7, ev. j. 160, fol. 10, 15, 16. Archiv Národního památkového ústavu v Brně, sloha S 9/7, nefoliováno. Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 10, inv. č. 64, sign. 5, fol. 1–9. Moravská zemská knihovna v Brně; Fr. Zeno Diviš, O. Min. Cap.: Kapucínská hrobka v Brně, Kapucínský klášter v Brně, 1940, s. 2.

45 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 3967, sg. C 2, ev. j. 1065, fol. 567. Archiv Národního památkového ústavu v Brně, sloha S 9/7, nefoliováno; rozpočet na opravu soch byl stanoven na 7500 Kčs.

46 Archiv Národního památkového ústavu v Brně, sloha S 9/7, nefoliováno. Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 207, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Brno, nefoliováno; dopis E. Pytlíčka z 12. 8. 1925.

Nejsvětější Trojice, které se před kostelem objevilo až v 19. století, však muselo být pro nadměrnou zvětralost odstraněno.⁴⁷ Ohledně uprázdněného místa se Pytlíček dotazuje provinciálátu: „Totiž nechat novou [sochu] dělati – či snad sv. Vavřince z Brindisi? Či nic?“⁴⁸ O dva roky později pěťici františkánských a kapucínských svatých doplnil právě Vavřinec, zakladatel zdejší provincie.⁴⁹

V Egidových dopisech, které se z brněnského období dochovaly, se objevuje rovněž řada dalších témat. Dočteme se o jeho cestě do Říma, kam se vydal na dva týdny v červenci 1925 se spolkem Der Volksbund der deutschen Katholiken⁵⁰, o záměru místního biskupa Kleina obsadit uvolněnou faru na Vranově kapucíny⁵¹ či o plánu Norberta Smékala sepsat „paměti kláštera brněnského“⁵². Pravidelně se rovněž zmiňuje o životě v řeholní komunitě, především o bratru Zenu Divišovi, který v té době trpěl tuberkulózou.⁵³

Provinciálem

Na podzim 1926 vedení kapucínského řádu v Římě jmenovalo Egida provinciálem.⁵⁴ Českomoravskou správní oblast, která se stále nacházela v nucené správě, převzal co do počtu řeholníků ve stavu, kdy se pohybovala na historickém minimu. V roce 1925 žilo ve 21 kláštorech pouhých 87 bratří, následující rok o šest více.⁵⁵ Jejich rapidní úbytek zapříčinily josefínské reformy: nemožnost přijímat nové členy a rozdělení provincie na dva méně životaschopné celky snížily počet bratří z 688 v roce 1783 na zhruba dvě stovky v roce 1826.⁵⁶ Po opětovném spojení české a moravské provincie v květnu 1827 řád prožil jisté, avšak pouze krátkodobé vzepětí: během pouhých tří let trvale získal téměř sedmdesát nových bratří. Díky tomu mohl mít u nás ještě v polovině 19. století kolem 250 členů.⁵⁷

47 Archiv Národního památkového ústavu v Brně, sloha S 9/7, nefoliováno; sousoší bylo odstraněno v roce 1920.

48 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 207, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Brno, nefoliováno; dopis Egida Pytlíčka z 12. 8. 1925.

49 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 8, inv. č. 41, fol. 69; kart. č. 10, inv. č. 64, sign. 6, fol. 1. Archiv Národního památkového ústavu v Brně, sloha S 9/7, nefoliováno.

50 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 207, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Brno, nefoliováno; dopis z 13. 2. 1925.

51 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 207, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Brno, nefoliováno; dopis z 2. 10. 1924.

52 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 207, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Brno, nefoliováno; dopis z 5. 3. 1925.

53 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 52, č. krabice 207, Korespondence provinciála s jednotlivými konventy, Brno, nefoliováno; dopisy z 15. 12. 1922, 23. 2. 1923, 5. 8. 1923, 3. 12. 1923, 28. 4. 1924, 13. 2. 1925, 26. 7. 1925, 12. 8. 1925.

54 Vedení kapucínského řádu v Římě vybralo i jeho čtyřčlenný poradní sbor. Za standardních okolností by se o těchto pozicích hlasovalo mezi bratry dané provincie, ta českomoravská se ale nacházela v nucené správě. Egid Pytlíček tedy před státem i fakticky provincií spravoval, měl však nad sebou Pacifika Nanni z Monteboaggine – nyní jako generálního vizitátora – oprávněného do správy zasahovat, zejména v oblasti formace dorostu a reformy řeholního života. Tento systém se udržel až do roku 1950, kdy u nás komunisté mužské řehole zlikvidovali. Viz Pacifik Matějka: Seznam provinciálů, definitorů a ostatních představených správních jednotek kapucínského Řádu s historickým sídlem v Praze (a Vídni), *Paginae historiae*, Sborník Národního archivu, č. 14, 2006, s. 319–320.

55 Údaje pro rok 1925 a 1926 vycházejí z provinčního katalogu z roku 1911 korigovaného daty z provinční databáze členů řádu (vstup, odchod, úmrtí).

56 Císař Josef II. roku 1783 rozdělil českomoravskou provincií na dvě oblasti a v následujících letech zrušil osm z tehdejších 29 kapucínských klášterů. Z řádu museli být propuštěni všichni bratři, kteří dosud nesložili doživotní sliby. Císař rovněž zakázal přijímat nové kandidáty; omezeno bylo též řádové školství i styk s ústředím řádu v Římě. Podle *Annales cappucinatorum provinciae Bohemiae*, sv. 23, s. 25–29, měla v roce 1783 provincie 688 řeholníků (486 kněží, 56 kleriků a 146 laiků). Úbytek členů je vypočítán z údajů *Nekrologia Provincie kapucínů v ČR*, 3. přepracované vydání, Praha, 2019 (vstup, úmrtí). Není v tom proto zohledněn výše zmíněný nucený odchod bratří bez věčných slibů ani řeholníci, kteří z řádu v průběhu času odešli dobrovolně. Výsledné číslo je tedy pouze orientační a reálný úbytek řeholníků bude pravděpodobně ještě vyšší.

57 Provinční databáze členů řádu: v roce 1827 vstoupilo do řádu 49 mužů, z nichž 27 zůstalo až do své smrti. O rok později to bylo 58, zůstalo 21. V roce 1829 vstoupilo 44, zůstalo 20. Údaj o 250 členech v polovině 19. století je

Klesající zájem o řeholní způsob života korespondoval rovněž s klesajícím vlivem katolické církve ve společnosti. Dříve se dějiny jednotlivců i celých států přirozeně odehrávaly uvnitř církve, nyní se však církev ocitla v situaci, kdy se ohledně veřejného dění stala pouze jednou z mnoha zájmových skupin. Stále sice poskytovala široký svátostný servis, bez kterého si většina společnosti svůj život zatím nedokázala představit, avšak přestávala být autoritou, od které by se očekávaly odpovědi na aktuální otázky. Ztrácela zájem inteligence a nedokázala oslovit ani nově vznikající dělnickou třídu.⁵⁸

Když se Egid Pytlíček na podzim 1926 stal provinciálem, vystupňovaná nevraživost společnosti nově vzniklého státu vůči katolické církvi, jak jsme se o tom zmínili výše, už byla na ústupu. Vše ostatní však zůstalo: naplno rozjetá sekularizace a v krizi zabředlá provincie. Proč v Římě padla volba právě na Pytlíčka, nevíme. Každopádně v něm vedení řádu muselo vidět schopného člověka plně podporujícího započatou reformu. Na stole tehdy ležely pouze dva scénáře: buď obnovení řeholního života, nebo zrušení provincie.⁵⁹

Kapucíni se tehdy ocitli v bludném kruhu: Je nás málo, proto nemůžeme plně dodržovat naši řeholi a konstituce. A protože je nedodržujeme, není náš způsob života oslovující pro mladé muže, a proto je nás málo. S omezeným počtem řeholníků „je nesnadno zvoliti a v čelo společnosti postaviti dobré představené“, vysvětluje v jednom ze svých listů Pacifik Nanni, který od podzimu 1926 zastával roli generálního vizitátora, oprávněného zasahovat do správy provincie, zejména v oblasti formace dorostu a reformy řeholního života. Proto se stává, pokračuje Nanni, že v některých klášterech „stojí v čele představení nevhodní, nebo i nehodní“, pak „zle se všemu vede“. Ba co hůř, kvůli nedostatku dobrých řeholníků stává se výchova dorostu „velmi obtížnou, nebo skoro nemožnou“. ⁶⁰ Z vlastní zkušenosti to potvrzuje kapucínský kněz Mansvet Ston, odchovanec řádové serafínské školy: „Základní chybou je, že u nás nevychovali pedagogové, nýbrž lidé, kteří neměli o vychovatelství někdy ani ponětí, aneb byli zaměstnáni tak, že při nejlepším vůli věnovat se nám nemohli.“⁶¹

Nehodnost klášterních představených přišla na přetřes rovněž při vizitaci, kdy Pacifik Nanni s bratry probíral nutnost obnovení „společného života“. ⁶² V řádové terminologii je tím míněno, že si kapucín pro sebe nic neponechává, vše patří komunitě. Pokud dostane plat za výuku náboženství, odměnu za vykonaný pohřeb nebo třeba potraviny od dobrodince, odevzdá to svému představenému. A na něj se také obrací, když něco potřebuje. Se společným životem by „poddaní“ bratři souhlasili, „kdyby představení byli spravedliví, jen kdyby ozdobeni láskou neodpírali nám, co nám mají dáti, a nejednali jako ten a onen“, uvádí Nanni jejich hlavní výhradu. ⁶³ Ovšem „zanedbávání života vnitřního, který záleží hlavně v modlitbě, a úpadek života společného“, vysvětluje dále Nanni, spolehlivě vede ke zkáze každé provincie. „Jinak klášter nebyl by klášterem a domem modlitby, nýbrž spíše hospodou, kde se služba prokazuje za peníze, kde lidé se scházejí kvůli jídlu a spánku a každou svou útratu si platí.“⁶⁴

opět pouze orientační a vychází z nekrologia.

58 Tématu se podrobně ve svých knihách věnuje historik a kněz Tomáš Petráček. Vhled poskytuje rovněž dílo Martina C. Putny: *Česká katolická literatura v evropském kontextu: 1848–1918 a Česká katolická literatura 1918–1945*, Torst, Praha, 1998 a 2010.

59 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky a pastýřské listy provinciála, nefoliováno; dopis generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 2. 2. 1926: „Provincie pak, které dle svých stanov a předpisů církevních nežijí, nemají dále existovati.“

60 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 122, Oběžníky, nařízení a pastýřské listy provinciála, 1906–1925, nefoliováno; dopis generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 8. 9. 1923.

61 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 54, č. krabice 210, Korespondence provinciála od různých odesílatelů, 1763–1950, nefoliováno; dopis Mansveta Stona z 1. 9. 1919.

62 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 122, Oběžníky, nařízení a pastýřské listy provinciála, 1906–1925, nefoliováno; dopis generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 8. 9. 1923.

63 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 122, Oběžníky, nařízení a pastýřské listy provinciála, 1906–1925, nefoliováno; dopis generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 8. 9. 1923.

64 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 122, Oběžníky, nařízení a pastýřské listy provinciála, 1906–1925,

Malý počet bratří byl ve zdejší provincii také omluvou pro nepraktikování společné modlitby nebo že se na vaření, úklid či jiné práce zaměstnávaly ženy, čímž se z klášterů vytratilo i zachovávání klauzury. Pacifik Nanni vidí, že jsou tady kapucíni často zahlceni nejrůznější prací, nicméně vnímá i jejich laxnost: „V podobných poměrech žijí i jiné provincie, které řeholi a konstitute přísně zachovávají, a přece jsou při tom v rozkvětu, co tedy tam možno i zde konati. Co překáží příkladně, aby si několik [bratří] vedlo společný život, pilně rozjímalo a konalo duchovní cvičení, denně přistupovalo k sv. přijímání, nosilo tonsuru i vous a řeholní šat, jak v klášteře, tak i venku? Mnohé provincie mají ještě větší nedostatek laiků a služebných [tzn. mužů] než tato, a přece se neodvážily přestoupiti zákon klauzury.“⁶⁵

Počátek reformy provincie

Když se Pytlíček jako provinciál přestěhoval na Hradčany, dostal na starost zdejší, právě vzniklou serafínskou školu.⁶⁶ Započatá reforma řádového života totiž primárně cílila na získání dorostu a jeho kvalitní formaci.⁶⁷ A protože, jak vysvětluje Pacifik Nanni, „z vyšších tříd [gymnázia] se za dnešní doby [hoši] do žádného řádu vůbec nehlasí, a přijdou-li, přec těžko se vychovávají“, nezbývá, než aby si je už od nižšího věku kapucíni vychovávali sami.⁶⁸ Z tohoto důvodu byla první serafika založená už v roce 1896 při olomouckém klášteře.⁶⁹ Podle Mansveta Stona, jednoho z absolventů, však měla své nepřehlédnutelné mouchy. Předně chyběl kněz-pedagog, který „by se s celou duší věnoval těm mladým srdcím“. Stávalo se, že „vychovatelem byl klerik“, nebo dokonce „sextán“ a představený „si myslel, že stačí jednou za týden na kluky se podívat, zda jsou ještě všeci pohromadě“.⁷⁰

Serafínské školy, které v kapucínských provinciích začaly po Evropě vyrůstat v poslední třetině 19. století, umožňovaly chlapcům z chudých rodin dosáhnout středoškolského vzdělání a zároveň řádu získat žádoucí dorost.⁷¹ Nicméně jak vyplývá z listů Pacifika Nanni i Egida Pytlíčka, u nás ohledně této cesty panovala jistá skepse. Z čistě pragmatického a krátkodobého hlediska někteří bratři v serafikách viděli mnoho starostí a málo nových spolubratří.⁷² Skutečnost, že obvykle jen deset procent chovanců se stává řádovými kněžími, znamená podle Nanniho pouze to, že je nutné tento způsob vzdělávání otevřít co největšímu počtu chlapců.⁷³ A podle toho i jednal. V roce 1922 založil druhou serafiku v Mostě pro německy mluvící hochy a o čtyři roky později byla otevřena už

nefoliováno; dopis generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 25. 3. 1923.

65 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 122, Oběžníky, nařízení a pastýřské listy provinciála, 1906–1925, nefoliováno; dopis generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 25. 3. 1923.

66 Podle provinčního katalogu z roku 1927 (s. 5) byl Egid Pytlíček ředitelem a Vavřinec Rabas preceptorem.

67 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 122, Oběžníky, nařízení a pastýřské listy provinciála, 1906–1925, nefoliováno; dopis generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 25. 10. 1922. Zvažovalo se i zrušení některých klášterů, aby se v ostatních mohl navýšit počet členů. K tomu ale nakonec nedošlo, „uváživše nesnáze a okolnosti, pro které nevhodno jest některé kláštery zavřítí a opustití“.

68 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky a pastýřské listy provinciála, nefoliováno; dopis generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 2. 2. 1926.

69 Martin Barus a Marek Brčák: František Vavřinec Rabas, OFM Cap (1901–1969) jako pedagog a blízký spolupracovník litoměřického biskupa Štěpána Trochty, AUC Historia Universitatis Carolinae Pragensis, 2021, Tomus LXI. Fasc. 1, s. 96. Pacifik Matějka v knize *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky* uvádí rok 1894.

70 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 54, č. krabice 210, Korespondence provinciála od různých odesílatelů, 1763–1950, nefoliováno; dopis Mansveta Stona z 1. 9. 1919. V provinčním katalogu z roku 1927 je Ston uveden jako prefekt olomoucké serafiky.

71 Pacifik Matějka: *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky*, Provincie kapucínů v ČR a Refugium Velehrad-Roma, 1999, s. 31–33. Provinční archiv kapucínů, Historie, 01 N 04, Serafínské školy; sepsal Juvenál Antonín Valíček, květen 1995.

72 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 122, Oběžníky, nařízení a pastýřské listy provinciála, 1906–1925, nefoliováno; dopisy generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 25. 10. 1922, 8. 9. 1923, 2. 2. 1926; dopis Egida Pytlíčka všem bratřím z 20. 2. 1927.

73 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 122, Oběžníky, nařízení a pastýřské listy provinciála, 1906–1925, nefoliováno; dopis generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 25. 10. 1922.

zmíněná serafika na Hradčanech.⁷⁴ Chlapci bydleli a studovali v klášteře, zkoušky pak skládali na státním gymnáziu. Jejich rodiče se na studiích podíleli jen symbolickou finanční částkou. Pokud ale šlo o velmi chudou rodinu, kapucíni nežádali ani to. Zatímco v roce 1921 mohla olomoucká serafika vykázat pouze dvanáct studentů, během první poloviny 30. let počty hochů na všech třech školách každoročně přesahovaly stovku.⁷⁵

Ti, kteří pak vstoupili do řádu, odcházeli kvůli dalšímu studiu a formaci ke kapucínům do Belgie, Holandska, Francie či Švýcarska; někteří absolvovali mezinárodní kolej v Římě.⁷⁶ Zdejší provincie totiž nebyla schopna, a z rozhodnutí generálního vizitátora Michala Hetzenaura ani nemohla své kleriky po několik let vychovávat.⁷⁷ Z října 1928 se dochoval dopis, v němž Egid Pytlíček zmiňuje, že se právě vrátil z cest, kdy doprovázel „kleriky-filosofy do [holandského] Breust-Eijsdenu“.⁷⁸ Tehdy navštívil kapucínské provincie rovněž v Belgii a v Německu, a jednal s tamními provinciály o možnosti zřídit studium filozofie také u nás.⁷⁹

Změny doznal i samotný noviciát, tehdy první formační stupeň po přijetí do řádu. Už v roce 1922 se na Hradčany přestěhoval italský kapucínský kněz, doktor filozofie a teologie, Jukund Dematte a od roku 1925 se po řadu let staral o zdejší novice.⁸⁰ Společný noviciát byl na Hradčanech zřízen i pro bratry laiky⁸¹, jejich další formace však zůstala bokem probíhající reformy. Ještě v roce 1937 píše Pacifik Nanni bratřím: „V této provincii, jako snad i v jiných, mnozí myslí, že k úplnému vzdělání a náboženské výchově laiků postačí jeden rok noviciátu, aniž by se uvažovalo o tom, že žádné řemeslo se nemůže naučit v tak krátké době.“⁸² Natož umění „žít mravně a nábožně“⁸³. Zároveň dodává, že ani sebelepší formace nepomůže, když se pak mladý bratr ocitne „v prostředí málo k dobru povzbuzujícím a jest odkázán sám na sebe, bez člověka, který by se staral o zdokonalení jeho duchovní a mravní výchovy.“⁸⁴ Podle Nanniho se situace s laiky vyřeší, až bude mít provincie „několik domů řeholních s dokonalou observancí [tzn. věrně zachovávajících řeholi] a v každém jednoho schopného kněze, který by mohl a chtěl vážně se zaměstnávatí těmito bratry“.⁸⁵

Rozkvět řádového dorostu

Koncem listopadu 1932 byly z rozhodnutí generálního ministra k Českomoravské provincii připojeny dva slovenské kláštery, v Pezinku a v Bratislavě.⁸⁶ V dopise mělnickému superiorovi Ambroži

-
- 74 Martin Barus a Marek Brčák: František Vavřínek Rabas, OFM Cap (1901–1969) jako pedagog a blízký spolupracovník litoměřického biskupa Štěpána Trochty, AUC Historia Universitatis Carolinae Pragensis, 2021, Tomus LXI. Fasc. 1, s. 96. Pacifik Matějka v knize *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky* uvádí pro založení mostecké serafiky rok 1924.
- 75 Pacifik Matějka: *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky*, Provincie kapucínů v ČR a Refugium Velehrad-Roma, 1999, s. 31–33. Provinční archiv kapucínů, Historie, 01 N 04, Serafínské školy; sepsal Juvenál Antonín Valíček, květen 1995.
- 76 Pacifik Matějka: *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky*, Provincie kapucínů v ČR a Refugium Velehrad-Roma, 1999, s. 33–36.
- 77 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky a pastýřské listy provinciála, nefoliováno; dopis generálního komisaře Pacifika Nanni z Monteboaggine všem bratřím z 2. 2. 1926.
- 78 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 24, fol. 4; dopis Egida Pytlíčka Karlu Toufarovi z 2. 10. 1928.
- 79 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 24, fol. 3; dopis Sarkandra Dostála Karlu Toufarovi z 21. 9. 1928.
- 80 Provinční archiv kapucínů, Historie, 01 N 04, Příprava budoucích kněží; sepsal Juvenál Antonín Valíček, 29. 7. 1997. Jukund Dematte zemřel 17. 8. 1938; zdroj: *Nekrologium Provincie kapucínů v ČR*, Praha 2019.
- 81 V roce 1927 již fungoval. Provinční archiv kapucínů, Provinční kroniky, katalogy a periodika, Katalogy a direktáře IV., 01 M 04, *Catalogus Ordinis Minorum S. P. Francisci capuccinorum almae Provinciae Bohemo-Moravae pro anno jubiliaeo 1927*, Pragae 1927, s. 5–6.
- 82 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 50, sign. 13, nefoliováno.
- 83 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 50, sign. 13, nefoliováno.
- 84 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 50, sign. 13, nefoliováno.
- 85 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 50, sign. 13, nefoliováno.
- 86 Pacifik Matějka: *Ne mečem a měšcem, ale bezbranností lásky*, Provincie kapucínů v ČR a Refugium Velehrad-

Smékalovi se Egid zmiňuje, že provedení této akce bude „trochu obtížné“ a že slovenským kapucínům teď běží 35denní lhůta, během které mohou toto rozhodnutí ještě vetovat.⁸⁷ K čemuž ale nedošlo.⁸⁸

V té době byl Pytlíček, po dalším jmenování z Říma, na počátku svého už třetího třiletí ve vedení provincie a mohl s nadějí sledovat, jak započatá reforma konečně přináší vytoužené ovoce. Počet bratří se od jeho nástupu prakticky zdvojnásobil: provincie měla 177 členů, z toho 40 kleriků v různé fázi přípravy na kněžství a 20 noviců. K tomu zde vypomáhalo třináct zkušených kapucínů z Itálie, Belgie, Švýcarska, Nizozemí a Bavorska. Vedle již zmíněného novicmistra na Hradčanech šlo především o kněze, jež měli na starost serafiku v Mostě a v Bratislavě.⁸⁹

S rostoucím počtem zájemců o kapucínský způsob života bylo nutné přehodnotit i organizaci jejich studia: „[...] není možné, aby provincie jiné, které s tak velkými obětmi o vzdělání našich kleriků se starají, stále toto tak veliké břímě za nás nesly,“ píše Pytlíček svým bratřím v srpnu 1931. „A již ozývají se hlasy, že po několika letech, ježto i v jiných provinciích dorostu přibývá, nebude možno, aby naši klerici studia svá konali v cizích provinciích.“⁹⁰ Egid toto téma promýšlel, jak jsme se zmínili, už od konce 20. let. Tehdy zvažoval, že by se pro teologické studium vyčlenilo Trenckovo křídlo brněnského kláštera⁹¹, nakonec však zvítězila idea stavby zcela nové budovy, a to při klášteře v Olomouci⁹². Provinciál vyzval nejen ke sbírkám na tento účel, ale i k uskrovnění v konventech. Výslovně se obrátil na představené klášterů, „aby v této tak vážné chvíli ukázali, že jsou schopni i těch nejkrasnějších obětí“.⁹³

Podařilo se. První klerici zde začali studovat v roce 1935.⁹⁴ V témže roce se otevřelo i nové sídlo serafínské školy, která se z Olomouce přestěhovala do Třebíče.⁹⁵ Třetí Egidovo třiletí se nemohlo uzavřít lépe. V létě ho pak ve vedení provincie vystřídal Timotej Kyselý a Pytlíček se odstěhoval do Třebíče, kde převzal službu kvardiána a také správu farnosti.⁹⁶

Otcem kapucínů

Z prvních tří období Egidova vedení provincie se dochovala řada dopisů, které jeho hlavní snahu o reformu doplňují a probarvují řadou více či méně všedních událostí a starostí. Největší prostor v nich Pytlíček věnuje pochopitelně bratřím a jejich koordinaci v rámci klášterů. Ukázkový příklad ze srpna 1929: „Udělují Vám milerád dovolenou a přeji Vám, byste se hodně zotavil,“ píše brněnskému kvar-

Roma, 1999, s. 44. Do rozpadu monarchie patřily k Vídeňské provincii, poté vznikl Slovenský generální komisiát, který však nebyl příliš životaschopný.

87 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 181, Osobní složka Ambrože Smékala, dopis z 12. 12. 1932.

88 Provincie změnila svůj název na Československou.

89 Provinční archiv kapucínů; *Catalogus Ordinis Minorum S. P. Francisci capuccinorum almae Provinciae Bohemo-Moravae dispositus mense martio 1933*, Melnicae 1933.

90 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 50, sign. 10, fol. 1.

91 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 24, fol. 2.

92 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 122, Oběžníky, nařízení a pastýřské listy provinciála, 1926–1947, nefoliováno; dopisy z 5. 10. 1931, 11. 5. 1933, 21. 10. 1934. Stavba začala 15. 5. 1933 a byla dokončena v říjnu 1934.

93 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 50, sign. 10, fol. 1.

94 Provinční archiv kapucínů, *Katalogy, direktáře a kapitulní věstníky IV., 1917–2012*, 01 M 04, *Catalogus Ordinis Fratrum Minorum S. P. Francisci capuccinorum almae Provinciae Cechoslovacae dispositus mense octobri 1935*, Pragae 1935, s. 9. Budova byla vysvěcena 22. července 1935; zdroj: Provinční archiv kapucínů, *Historie*, 01 N 04, nefoliováno; Česko-moravská provincie řádu Menších bratří kapucínů 1917–1950. Příprava budoucích kněží, napsal Juvenál Antonín Valíček.

95 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 122, Oběžníky, nařízení a pastýřské listy provinciála, 1926–1947, nefoliováno; dopisy z 3. 2. 1934, 18. 3. 1935.

96 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 22. V roce 1784 byla u kláštera zřízena nová farnost. Do roku 1802 zde jako duchovní správci působili pouze diecézní kněží s tím, že jako kooperátoři jim vypomáhali kněží kapucínští.

diánovi Karlu Toufarovi. „Hleďte to tam už nějak zaříditi, aby provoz domu nevázl. Také jsem ihned (express) psal do Sušice, by P. Norbert přišel co nejdříve k sv. Josefu [do Prahy], by P. Innocenc mohl se vrátiti do Brna.“⁹⁷ S bratry se však samozřejmě setkává i osobně, a to nejen při každoroční vizitaci, při které navštíví všechny kláštery provincie, ale rovněž při různých výročích, oslavách či kněžských výpomocích, jak vyplývá z korespondence. Té mimochodem svěřuje spíše věci povšechnější, ty citlivé probírá raději osobně.⁹⁸

Pytlíček se ve svých listech zajímá, jak se bratřím daří, napomíná je i otevřeně projevuje upřímnou starost: „Jak se líbily Otcí Innocencovi duchovní hody na Sv. Hostýně?“⁹⁹ „Otec Methoděj musí si také ukládati míru ve své práci a obětavosti; člověk není mašina – však i ta se opotřebí.“¹⁰⁰ „[...] co nejdříve musím zajeti do Reichstadtu, kdež je P. Vojtěch vážně churav – nevím, zdali jej nebudu muset vzít do Prahy [do nemocnice] k Milosrdným [bratřím].“¹⁰¹ „Včera byl P. Eduard převezen k Milosrdným. Dnes ráno jsem tam u něho byl a mám teď k němu zase přijíti.“¹⁰² „Fr. Mansveta jsem nucen přeložiti a sice kvůli uveřejnění dvou článků v časopise ‚Akord‘. Pošlu jej do Sušice; snad si dá pod vedením P. Norberta říci.“¹⁰³

Časté jsou rovněž instrukce ohledně zájemců, kteří by chtěli vstoupit do řádu a stát se bratry laiky. Karlu Toufarovi o jednom takovém píše: „Buďte tak laskav, a až k Vám přijde, tak mu prozpytujte ledví i srdce, co je to za muže Božího, zda má dobrý úmysl a sice se k nám hodí. Kdybyste viděl, že je schopný, zdravý a má povolání, tak mi rače napsati a já bych potom od něho žádal nutné dokumenty.“¹⁰⁴ Ambrože Smékala zase žádá: „Prosím Tě, až tam bude ten kandidát, tak hleďte zachovávat chor [tj. společné modlitby] a fr[ater] Marcell ať ho učí vařiti a v zahradě pracovati – když ho bude míti samojediného na starosti, tak z něho může něco udělati.“¹⁰⁵

V dopisech bychom našli i momentky z běžného klášterního provozu. Například, když Egid zmiňuje, že se dvěma bratry stříhal látku na hábity¹⁰⁶, když vyjadřuje vděčnost za zaslané sádlo¹⁰⁷ nebo třeba když si z legrace zoufá nad nedostatkem jiné komodity: „Potřebujeme zrní! zrní! a ještě jednou zrní! Fr[ater] Ivan už nařiká, že nemá čím krmit slepičky.“¹⁰⁸ A jako dobrý hospodář i nabádá: „A pak vždyť je to hřích jarní kuřata zabíjet a nechat sníst na [slavnost] Porciunkuli – v listopadu už by mohli nésti vajíčka.“¹⁰⁹

97 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 25, nefoliováno; dopis z 13. 8. 1929.

98 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 181, Osobní složka Ambrože Smékala, nefoliováno. Součástí složky je mj. hojná korespondence. V dopisech Pytlíčka Smékalovi se často vyskytují zmínky o plánovaných návštěvách, „abychom si mohli trochu promluvíti“, „o tom promluvíme ústně na Mělníku“, „ostatní ústně ve středu“ atp.

99 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 24, fol. 1; dopis brněnskému kvardiánovi Karlu Toufarovi ze 14. 8. 1928.

100 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 25, nefoliováno; dopis brněnskému kvardiánovi Karlu Toufarovi z 21. 2. 1929.

101 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 28, nefoliováno; dopis brněnskému kvardiánovi Karlu Toufarovi ze 14. 4. 1931.

102 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 181, Osobní složka Ambrože Smékala, nefoliováno; dopis z 12. 2. 1929.

103 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 25, nefoliováno; dopis brněnskému kvardiánovi Karlu Toufarovi z 8. 4. 1929.

104 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 28, nefoliováno; dopis z 2. 2. 1931.

105 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 181, Osobní složka Ambrože Smékala, nefoliováno; dopis z 5. 10. 1927.

106 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 25, nefoliováno; dopis brněnskému kvardiánovi Karlu Toufarovi ze 14. 3. 1929.

107 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 25, nefoliováno; dopis brněnskému kvardiánovi Karlu Toufarovi z 8. 4. 1929.

108 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 181, Osobní složka Ambrože Smékala, nefoliováno; dopis z 24. 9. 1931.

109 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 181, Osobní složka Ambrože Smékala, nefoliováno; dopis z 5. 6. 1928.

Občas si i povzdechne, ale opravdu jen zřídkakdy a navíc velmi jemně: „P. Komisař [Pacifik Nanni] mi toho tolik vložil na srdce, co mám prováděti, co zaváděti, že jsem z toho janek [...]“¹¹⁰ „[...] když ono je to kříž – domů hodně a členů málo! No ale, což nabečíme! Už musíme tu káru táhnouti dále.“¹¹¹ „Tak to víte, že člověk má s tím starostí, že mu až vlasy s hlavy padají.“¹¹²

Válečná léta

Když se Egid začátkem září 1938 stal provinciálem počtvrté, začalo se mu společné dílo rozpadat pod rukama. Po mnichovské dohodě se deset klášterů v pohraničí ocitlo v Německé říši. Znojemský konvent převzali kapucíni z Vídeňské provincie. Mariánskou u Jáchymova spravovali bratři z Bavorska a spolu s dalšími osmy domy a klášterem v Liberci byli spojeni do nově vzniklého Sudetského generálního komisariátu se sídlem v Litoměřicích.¹¹³ Mimo mateřskou provincii tak zůstalo 51 bratrů, v drtivé většině německé národnosti, a více než desítka zahraničních kapucínů, kteří u nás vypomáhali.¹¹⁴ Dvacet devět členů komisariátu muselo během války narukovat do wehrmachtu.¹¹⁵

Základní život „vnitrozemské“ části původní provincie se během prvních dvou válečných let zřejmě příliš nezměnil. Tedy s výjimkou studentů filozofie, kteří se na podzim 1939 museli vrátit z Holandska.¹¹⁶ Zlomovým se stal až rok 1942. Šestnáct kleriků muselo nastoupit na nucené práce pro Říši a čtyři bratři byli povoláni do wehrmachtu.¹¹⁷ Jedním z nich byl i novicmistr Tomáš Kolínko. Provinciál Pytlíček tehdy podpořil jeho žádost, aby byl kvůli své funkci v řádu vyjmut z vojenské povinnosti. Patříčné úřady tomu sice vyhověly, avšak gestapo v tom vidělo podvod. Bratr Tomáš byl odsouzen na dva roky vězení a odvelen na východní frontu, Egid jako „spolupachatel“ byl 15. března 1942 vypovězen z Prahy a do konce války držen v třebíčském klášteře pod dozorem jihlavského gestapa.¹¹⁸ Ve stejném roce kapucíni přišli i o serafínskou školu v Třebíči¹¹⁹, krátce před začátkem války sloučenou se serafikou na Hradčanech¹²⁰. Budovu po zrušené škole si pak zabrala třebíčská nemocnice.¹²¹ Rok 1942 přinesl rovněž vznik samostatného Slovenského generálního komisariátu, tedy oddělení klášterů v Pezinku a v Bratislavě.¹²²

110 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 181, Osobní složka Ambrože Smékala, nefoliováno; dopis z 25. 5. 1931.

111 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 25, nefoliováno; dopis brněnskému kvardiánovi Karlu Toufarovi z 13. 8. 1929.

112 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 49, sign. 28, nefoliováno; dopis brněnskému kvardiánovi Karlu Toufarovi ze 14. 4. 1931.

113 Generální komisariát byl zřízen dekretem ministra generála z 1. 1. 1939. Patřily k němu kláštery: Fulnek, Horšovský Týn, Žatec, Sokolov, Mariánská u Jáchymova, Most, Litoměřice, Zákupy, Rumburk a Liberec. Klášter v Liberci byl založen v roce 1911 a spravovali jej kapucíni z Tyrolské provincie.

114 Provinční archiv kapucínů, Catalogus Commissariatus Sudetici Ordinis FF Min. S.P.N.F. Capuccinorum, 1940.

115 Národní archiv Praha, fond 31, č. krabice 285, Hlášení do Berlína 1943, seznamy bratrů dle konventů z ledna 1943, nefoliováno.

116 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 26. Přijeli ve třech vlnách i spolu bratry laiky, kteří v Holandsku vypomáhali: 17. 10., 27. 10. a 22. 11. 1939.

117 Provinční archiv kapucínů, Historie, 01 N 04; Totální nasazení v Říši, vzpomínky Bernarda Bartoně. Provinční databáze členů řádu.

118 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 38–39. Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 212, Sekretariát – korespondence, 1943–1945, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 18. 6. 1945. Tomáš Kolínko byl 12. 12. 1944 zraněn a padl do ruského zajetí, v němž na podzim 1948 zemřel na podvýživu a zápal plic. Zdroj: Bundesarchiv Berlin, sign. B 563-1 KARTEI/K-2764/97; B 563/18499; B 563/15325; B 563/14053; B 563/79775.

119 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 31; serafínskou školu zrušilo ministerstvo školství dekretem z 9. 7. 1942.

120 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 25; o sloučení kapucíni rozhodli v srpnu 1939.

121 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 30; dne 15. 12. 1941 přidělil Zemský úřad v Brně budovu serafiky Všeobecné okresní veřejné nemocnice v Třebíči.

122 Generální komisariát byl ustanoven dekretem ministra generála z 10. 4. 1942.

O úřední agendě Pytlíčka pravidelně z Prahy informoval provinční sekretář Eliáš Svatek. Tak se Egid například v roce 1943 dozvěděl o zatčení a odsouzení dvou bratří z roudnické komunity¹²³, Ondřeje Frgala a Medarda Žáčka, kteří za porážku sedmi prasat načerno dostali osmnáct a dvanáct měsíců káznice.¹²⁴ V lednu 1944 Svatek Pytlíčkově píše o svých snahách ubránit hradčanský klášter před nacisty. Jednotky SS jej nakonec obsadily v dubnu téhož roku a udělaly si z něj věznicí pro německé dezertéry. Osm bratří, kteří směli zůstat, se přestěhovalo do nouzových bytů v sousední Loretě.¹²⁵ Kapucíni museli vyklidit rovněž budovu bohosloveckého učiliště v Olomouci, kam se nastěhovala nemocnice. Zbylí studenti filozofie a teologie, o které Říše zatím neprojevila zájem, našli i se svými pedagogy azyl v opočenském klášteře.¹²⁶

Blížící se konec války vnesl do Egidovy pastorace změnu. Už v březnu 1945 Třebíč zaplavilo množství uprchlíků, především ze Slezska, a těm, kteří zde byli ubytováni, kapucíni ve svém kostele pravidelně sloužili mše svaté.¹²⁷ Samotné osvobození pak bratři ve své kronice popsali poměrně lapidárně: „V noci z 8/5 na 9/5 vtrhli Rusové do našeho města Třebíče; městu samému se ničeho nestalo.“¹²⁸

Ztráty a další začátek

Krátce po kapitulaci Německa se provinční sekretář Eliáš Svatek z pověření definitora Cyrila Navrátila začíná starat o převzetí deseti klášterů z bývalých Sudet. Egidu Pytlíčkově, t. č. stále v Třebíči, k tomu píše: „[...] cesta tam je možná toliko v ozbrojeném doprovodu. Jinak životu nebezpečno. To nám zatím nepomůže, protože bychom tam svého člověka mohli ponechat jen s nebezpečím života.“¹²⁹ Proto se kapucíni obracejí na Památkový úřad, aby jim pomohl budovy zajistit před případným drancováním, neboť „v klášterích se nacházejí velmi cenné kulturní hodnoty jako knihovny, archivy a umělecká díla“.¹³⁰ Jako první, 15. května 1945, Egid navštíví řádový dům ve Znojmě, v němž dosud bydlí tři kapucíni Vídeňské provincie. V důsledku bombardování se celý areál nachází beze střeš a s rozbitými okny.¹³¹

V rámci navrácení sudetských řeholních domů Svatek na seznam přidává rovněž klášter v Liberci, který od jeho založení roku 1911 vždy spravovali bratři Tyrolské provincie, a překvapivě rovněž klášter v Mnichově Hradišti, kde ale kapucíni nežijí už od roku 1817.¹³² Liberec Českomoravské provincii připadne, klášter v Mnichově Hradišti, který byl před vydáním Benešových dekretů spolu se sousedním zámekem ve vlastnictví Valdštejnů, však přebírá stát. Pro kapucíny o starost méně. Personální ztráty způsobené válkou a následným vyhnáním Němců jsou totiž tristní. Zatímco před Mnichovem měla provincie kolem 200 členů¹³³ a 23 klášterů, v lednu 1947 má pro 21 domů

123 Archiv bezpečnostních složek, V-2644 Plzeň, vyšetřovací spis Karel Frgal a spol., fol. 11, vlastní životopis.

124 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 212, Sekretariát – korespondence, 1943–1945, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 13. 11. 1943 a z 18. 6. 1945. Podle Provinční databáze členů řádu oba kapucíny udal jejich bývalý spolubratr Modest Ferdinand Nellhiesel, který byl jako udavač gestapa roku 1946 také odsouzen.

125 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 212, Sekretariát – korespondence, 1943–1945, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 28. 1. 1944 a z 18. 6. 1945.

126 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 34.

127 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 37.

128 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 38.

129 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 212, Sekretariát – korespondence, 1943–1945, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 17. 5. 1945.

130 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 212, Sekretariát – korespondence, 1943–1945, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 18. 5. 1945.

131 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 38.

132 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 212, Sekretariát – korespondence, 1943–1945, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 23. 5. 1945.

133 Číslo vychází z provinčního katalogu z roku 1939 a katalogu Sudetského generálního komisariátu z roku 1940. V součtu nejsou započítáni kapucíni z jiných provincií působících na našem území jako výpomoc. Nutno

k dispozici pouze 108 bratří¹³⁴. V praxi to znamená, že polovina konventů, především v bývalých Sudetech, je obsazena pouze jedním nebo maximálně dvěma bratry.¹³⁵ „Proto bylo rozhodnuto, že pohraniční kláštery si musí opatřit síly světské,“ oznamuje v jednom ze svých dopisů Eliáš Svatek¹³⁶, tentokrát byly tolerovány i ženy¹³⁷.

Začátkem léta 1945 se Egid rozjel na vizitaci klášterů, kterou naposledy mohl provést před čtyřmi lety.¹³⁸ Poválečná bilance nebyla radostná. Podobně jako Hradčany byly nacisty z velké části zabrány a v různé míře devastovány rovněž domy v Litoměřicích, Sokolově a Zákupcích.¹³⁹ Klášter v Horšovském Týně byl okupační vládou zcela zrušen a proměněn ve vojenský lazaret, na konci války sloužil jako provizorní nemocnice pro uprchlíky.¹⁴⁰ Stejně jako Znojmo byl bombardováním značně poškozen klášter ve Fulneku¹⁴¹, o okna a střechy přišel během osvobozování Prahy též konvent u sv. Josefa¹⁴². Kapucíni se sice záhy pustili do nutných oprav, nicméně začali narážet na nedostatek peněz, a to i pro běžný provoz domů. Pytlíček v říjnu 1946 píše: „[...] naše finanční situace je nyní až na další zcela ubohá. Národní banka totiž nyní zcela zarazila vyplácení církevního majetku z vázaných vkladů [...]. Z tohoto důvodu nemůžeme Vám [klášteru v Zákupcích] zaslané účty proplatit, protože sami [provincialát] v kase téměř ničeho nemáme. [...] Na nás nyní dochází nářky a účty ze všech stran, aby provincie vypomohla, a my nemáme aktuálně z čeho.“¹⁴³

Studia kleriků musela ještě rok zůstat v opočenském provizoriu. Dřívější formační domy byly totiž zatím nepoužitelné: hradčanský klášter zdevastovaný nacisty zaplnila tisícovka internovaných Němců¹⁴⁴ a poté sloužil ještě jako policejní věznice pro ty, které čekal mimořádný lidový soud¹⁴⁵. V budově olomouckého bohovědného studia stále sídlila nemocnice, stejně tak v objektu třebíčské serafiky¹⁴⁶. Filozofické studium se na Hradčany přestěhovalo začátkem roku 1946¹⁴⁷, teologické se do Olomouce

podotknout, že část kleriků, kterých bylo tehdy kolem 40, studovala v zahraničí.

134 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; seznam bratří k 22. 1. 1947. Není v to započítán Anselm Špaček, který byl sice členem provincie, ale trvale žil v zahraničí. Provincie měla 60 kněží, 18 kleriků a 31 laiků; 75 % kněží spadalo do věkové kategorie do 40 let.

135 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; seznam bratří k 22. 1. 1947. Jeden bratr žije v Horšovském Týně, Chrudimi, Opočnu a Žatci; dva v Mostě, Znojmě, Zákupcích, Rumburku, Mělníku a Mariánské u Jáchymova.

136 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 212, Sekretariát – korespondence, 1943–1945, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 8. 11. 1945.

137 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 26. 3. 1946.

138 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 38.

139 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 15. 11. 1946.

140 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis kvardiána kláštera v Horšovském Týně místnímu národnímu výboru ze 7. 5. 1946.

141 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 15. 11. 1946.

142 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 212, Sekretariát – korespondence, 1943–1945, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 18. 6. 1945.

143 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 19. 10. 1946.

144 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 212, Sekretariát – korespondence, 1943–1945, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře ze 17. 5. 1945.

145 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis provinciála z 23. 8. 1946.

146 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 19. 1. 1946. Píše v něm, že nejméně do května t. r. bude v budově serafiky ještě sídlit nemocnice a že z její strany jsou snahy ani poté budovu neuvolnit.

147 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 5. 1. 1946, v němž píše: „Dnes jsme vysvěcovali klášter a vysvěcovali jsme důkladně, protože bylo po kom vysvěcovat.“ V dopise provinciála z 5. 3. 1946 se uvádí, že bohovědné studium je už přestě-

vrátilo až v srpnu t. r.¹⁴⁸ a serafika si na své otevření musela počkat na školní rok 1947/1948¹⁴⁹. Další nesnáze vyvstala s noviciátem. Kapucíni jej chtěli otevřít už v září 1945 v litoměřickém klášteře. Nakonec však první zájemci nastoupili až o rok později, tedy po tříleté, válkou vynucené pauze¹⁵⁰, a to na Hradčany¹⁵¹. Noviciátní formace pak roku 1947 zakotvila v Olomouci.¹⁵²

Staronové výzvy

Vánoční pozdrav všem bratřím z poloviny prosince 1945 je sice podepsán „v Praze u Panny Marie Andělské“¹⁵³, nicméně Pytlíček i nadále zůstává v Třebíči a na Hradčany, oficiální sídlo provincialátu, patrně jen dojíždí¹⁵⁴. Tento list opět předkládá staronový problém ohledně opomíjení společné modlitby, což se týká primárně klášterů s malou obsazeností řeholníky. Přesto je situace na rozdíl od té ve 20. letech, kdy byla na provincii uvržena nucená správa, odlišná. Generální vizitace z října 1946 provedená knězem belgické provincie Robertem Benteinem¹⁵⁵ vyzní pozitivně: kláštery se mu „velmi líbí“, jen je potřeba vyřešit ty v pohraničí, jež se aktuálně podobají spíše poustevnám.¹⁵⁶

Zpočátku Egid vidí cestu ve spojení se Slováky: „Měli bychom zájem o to, aby bylo Slovensko připojeno k nám, protože sami jsou neschopni samostatného života jako provincie (studium, noviciát), na druhé straně mají dost lidí a kněží, z nichž někteří by velmi rádi k nám přišli.“ Zároveň ale vnímá, že se ve slovenském komisariátu silně ozývají rovněž hlasy požadující samostatnost. „Tak doufáme, že rozumná stránka nabyde převahy a budeme společně dobře spolupracovat.“¹⁵⁷ Tento směr se však ukázal neprůchodným.

Opuštění některých konventů, opakovaně doporučované z římského kapucínského ústředí, se brání Pytlíček a poté i jeho nástupce Valerián Filip. Obávají se, že se kláštery včetně kostelů dostanou do nekatolických rukou.¹⁵⁸ Situaci proto řeší spíše *ad hoc*, podle vyskytnuvších se možností. V Opočně

hováno z Opočna na Hradčany.

148 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis provinčního sekretáře z 20. 2. 1946. Potvrzuje v něm, že klášter už není používán jako policejní věznice.

149 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 60–61. Nastoupilo 32 žáků. Druhá serafika měla vzniknout v Olomouci, v roce 1948 tam byl zatím jen internát s deseti chlapci, kteří studovali na státním Slovanském gymnáziu. Zdroj: Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 30. 6. 1948.

150 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 212, Sekretariát – korespondence, 1943–1945, nefoliováno; dopis provinciála z 12. 7. 1945. Z provinční databáze členů řádu vyplývá, že naposledy byl noviciát otevřen v roce 1942 a poté první zájemci nastoupil až v roce 1946.

151 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; seznam bratří k 22. 1. 1947. Novicmistr je uveden u hradčanského kláštera. Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 60. U zápisu z 15. 8. 1947, kdy byla v Olomouci obláčka šesti noviců, je zmínka, že „noviciát byl přeložen dekretem z Říma z Prahy do Olomouce“.

152 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 60. U zápisu z 15. 8. 1947, kdy byla v Olomouci obláčka šesti noviců, je zmínka, že „noviciát byl přeložen dekretem z Říma z Prahy do Olomouce“.

153 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky a pastýřské listy provinciála, nefoliováno; dopis z 15. 12. 1945.

154 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 45. Zápis uvádí, že 12. 8. 1946 byla v Praze kongrega, tedy setkání provinciála a definitorů, a následuje výčet členů třebíčské komunity, mezi nimi „P. Aegid Pytlíček, provinciál a správce fary“.

155 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky a pastýřské listy provinciála, nefoliováno; dopis z 20. 7. 1946.

156 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 18. 10. 1946.

157 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 18. 10. 1946.

158 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 18. 10. 1946 a 18. 1. 1949. Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky

řád pronajme klášterní budovu sirotčinci pod správou řeholních sester.¹⁵⁹ Mariánská se má stát rekolekčním domem pro katolickou inteligenci¹⁶⁰ a část kláštera v Mostě skladištěm¹⁶¹. V Chrudimi kapucíni jednájí o předání kláštera řeholnímu institutu verbistů.¹⁶² V Sokolově jsou ochotni budovy obětovat postupující těžbě uhlí, pokud se s těžaři dohodnou na přijatelné kompenzaci.¹⁶³ Filipova poznámka z počátku února 1948 týkající se případného rušení některých domů vyznívá s odstupem času jako cynický žert, autorem pochopitelně nezamýšlený: „O tomto jsme již hodně přemýšleli, ale zatím je těžko nějaké kroky podnikat. Snad budoucnost sama tento problém vyřeší.“¹⁶⁴

Převážnou většinu Pytlíčkových dopisů z poválečného období formuloval a na psacím stroji vyťukával provinční sekretář Eliáš Svatek, bezpochyby podle Egidových instrukcí. Byť pod nimi najdeme napsáno *Ministr Provincialis*, parafa patří Svatkovi. Listy jsou velmi zdvořilé, nicméně věcné. Na rozdíl od Pytlíčkových ručně psaných listů jim chybí ona typická spontánnost, hřejivost, jakési fluidum, díky kterému se čtenář i po letech může s potěšením vnořit do příjemné Egidovy společnosti. Pytlíček byl bezpochyby velmi komunikativní a psavý člověk, který se korespondenci věnoval prakticky denně a na dopisy odpovídal obratem. Mimochodem, kapucíni mohli využívat příjemného benefitu posílání úřední pošty zdarma.¹⁶⁵ Po válce však Egidovy ručně psané listy viditelně řádnou a můžeme se jen dohadovat, jakou roli v tom hrálo třeba zavádění telefonních linek do klášterů.

Správce fary

V prosinci 1946 Egid definitivně vystupuje z velkých dějin provincie. Po sedmnácti letech ve vedení předává štafetu o více než generaci mladšímu Valeriánu Filipovi, jehož jako nového provinciála vybralo kapucínské ústředí v Římě.¹⁶⁶ Pytlíček, t. č. na Hradčanech, se proto začátkem prosince vrací do Třebíče, kde mu zůstává správa farnosti a nově přebírá službu místního vikáře.¹⁶⁷ V komunitě, která si až do komunistické likvidační akce K na jaře 1950 udržel kolem deseti členů, je s přehledem nejstarší.¹⁶⁸ Na staré časy si může zavzpomínat až s Mořicem Ludvou, který se do Třebíče stěhuje v létě 1949.¹⁶⁹ Na Hradčanech s ním prožil část noviciátu.¹⁷⁰ Všichni ostatní kněží už „vyrostli“ v reformující se provincii, kterou on, Egid, pomáhal budovat.

a pastýřské listy provinciála, 1926–1947, nefoliováno; dopis z 1. 2. 1948.

159 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 18. 10. 1946.

160 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 6. 3. 1946.

161 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 15. 5. 1946.

162 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; např. dopis z 16. 7. 1947. Chrudimský klášter byl jediný, který byl na přání kapucínů oficiálně zrušen (6. 6. 1947).

163 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; dopis z 3. 6. 1947.

164 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky a pastýřské listy provinciála, 1926–1947, nefoliováno; dopis z 1. 2. 1948.

165 „[...] našim klášterům nebylo prozatím přiznáno právo používat úřední poštu zdarma,“ píše provinční sekretář Svatek v dopise z 1. 4. 1946. Zdroj: Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky a pastýřské listy provinciála, 1926–1947, nefoliováno.

166 Pacifik M. Matějka: Seznam provinciálů, definatorů a ostatních představených správních jednotek kapucínského Řádu s historickým sídlem v Praze (a Vídni), *Paginae historiae*, Sborník Národního archivu, č. 14, roč. 2006, s. 324.

167 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 47.

168 Národní archiv Praha, fond 31, krabice č. 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciála, 1946, nefoliováno; seznam bratří k 22. 1. 1947 a k 12. 10. 1949 (pouze kněží). Národní archiv Praha, fond 852, Státní úřad pro věci církevní, inv. č. 109, karton 83 a 86, nefoliováno. Provinční archiv kapucínů; *Catalogus Ordinis Fratrum Minorum S. Francisci capuccinorum Provinciae Bohemo-Moravae pro anno a Christo nato 1948*, Pragae 1948.

169 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 56, č. krabice 211; dopis provinciála z 9. července 1949; nefoliováno.

170 Provinční archiv kapucínů; *Catalogus Ordinis Minorum S. P. Francisci capuccinorum almae Provinciae Bohemo-Moravae pro anno jubiliae 1900*, Pragae 1899, s. 10.

Začátkem června 1947 nastupuje na léčení do Karlových Varů kvůli žaludečním vředům.¹⁷¹ Mezitím v Třebíči probíhají jubilejní svatovojtěšské oslavy a ostatky národního světce krátce pobývají i v kapucínském kostele.¹⁷² V polovině července je Pytlíček ve vážném stavu převezen do pražské nemocnice Milosrdných bratří. „Než Bohudíky vzornému ošetřování a modlitbám, kterými na něho pamatovali spolubratři a věřící v Třebíči, podařilo se pacienta vysvobodit z největšího nebezpečí,“ zaznamenává kronika. Zmiňuje se rovněž o mnoha vzácných a milých návštěvách, které přišly Egida do nemocnice potěšit. Někteří z nich, jako například olomoucký biskup Stanislav Zela, se v Praze ocitli díky svatovojtěšským oslavám, které zde měly v srpnu vyvrcholit. Pytlíček nemocnici opouští až počátkem října a zbytek měsíce stráví na Hradčanech.¹⁷³ Správu třebíčské farnosti přebírá k 1. listopadu 1947.¹⁷⁴

V srpnu 1948 je Egid jmenován arcibiskupským radou, kapucínský kostel v Třebíči dostává novou dlažbu a následující rok i střechu, novou krytinou bude zářit i budova fary.¹⁷⁵ Zároveň ale začíná být zjevné, jak nový, pouťorový režim utahuje šrouby. Kvůli zrušení církevního školství v dubnu 1948¹⁷⁶ se z třebíčské serafiky stává pouhý internát a hoši musí nastoupit na státní gymnázium. V Mariánské u Jáchymova komunisté zatýkají dva Egidovy spolubratry kvůli údajnému uchování zbraní a klášter zavírají.¹⁷⁷ Následující rok jsou tři kapucíni ve výkonu trestu a další čtyři ve vazbě. Provinciál Filip proto bratry varuje: „Nenechte se nikým oklamat a neposkytujte v klášteře útulku nikomu, koho neznáte a nebo není policejně hlášen, abyste nejednali proti zákonům.“¹⁷⁸ Nebo ještě ostřeji: „Znovu prosím, abyste se nepletli do politiky.“¹⁷⁹ V lednu 1950 Pytlíček (pravděpodobně) i s ostatními spolubratry kněžími podepisuje na okresním národním výboru tzv. slib věrnosti republice.¹⁸⁰ Tehdy šlo o nutnou, nikoliv však postačující podmínku pro vykonávání duchovní služby.

Likvidace mužských řádů do Třebíče dorazila 27. dubna 1950. Dva bratři, Felicián Machač a Libor Pinkava, byli odvezeni do internačního kláštera v Želivi, který měl vězeňský režim. Dalších šest komunisté přesunuli do centralizačního kláštera v Broumově.¹⁸¹ Evarist Rozsypal a Mořic Ludva sice prozatím zůstali v Třebíči, nicméně o pár dnů později, 4. května, Rozsypal putoval do Želiva¹⁸² a Ludva do nemocnice v Semilech, odkud byl během září poslán za ostatními centralizovanými bratry¹⁸³. Jediný, koho komunisté nechali v klášteře, byl Egid, správce fary.¹⁸⁴

V Třebíči navěky

Pytlíčkoví měli zpočátku vypomáhat kněží od místního kostela svatého Martina, ale už koncem května na faru nastoupil nový diecézní kněz a v listopadu ještě jeden. V lednu 1951 se pak všichni

171 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 60.

172 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 56.

173 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 60.

174 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 17880, ev.j. 5633, fol. 1.

175 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 65.

176 Karel Kaplan: Stát a církve v Československu 1948–1953, Nakladatelství Doplněk, Brno, 1993, s. 16.

177 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 58, č. krabice 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciálem, 1946–1950, nefoliováno; dopis z 12. 9. 1948.

178 Moravský zemský archiv v Brně, fond E 34, kart. č. 9, inv. č. 50, sign. 26, nefoliováno; dopis z 9. 7. 1949.

179 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 58, č. krabice 211, Koncepty expedovaných dopisů provinciálem, 1946–1950, dopis provinciála z 29. 12. 1949, nefoliováno.

180 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 65; slib byl složen 18. 1. 1950.

181 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 65. Byli to: Milo Baslák, Didak Jančálek, Gaudenc Kašík, Benignus Macek, Faustýn Slovák a Matouš Vícha.

182 Národní archiv Praha, fond 852, Státní úřad pro věci církevní, inv. č. 109, karton 86, nefoliováno.

183 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 65. Národní archiv Praha, fond 852, Státní úřad pro věci církevní, inv. č. 131, karton 103, nefoliováno.

184 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 65.

tři stěhují z kláštera do budovy fary.¹⁸⁵ Bývalý kapucínský konvent včetně serafínské školy začne opět využívat nemocnice, později vojenská správa a od roku 1963 střední průmyslová škola.¹⁸⁶

V září 1952 střídá odcházejícího kněze diecézního kněz kapucínský, Kasián Válek.¹⁸⁷ Tomuto bratřovi, jenž strávil sedm měsíců v Želivu¹⁸⁸, se na novém působišti dařilo vyvolávat rozruch a mást lidi kolem sebe. Otevřeně vystupoval proti režimu, aniž by si za to vysloužil nějaký postih, což některé utvrdilo v názoru, že musí být agentem StB, najatým provokatérem. Na druhou stranu odmítl dát rozhřešení několika lidem, kteří nesplnili povinné dodávky zemědělských produktů státu, což zase jiní pokládali za rafinovaný způsob boje proti komunistům. Domnívali se totiž, že Válek chce u věřících vzbudit dojem, že v takovémto případě jedná podle instrukcí KSČ. Cílem pak mělo být posílení odporu lidí vůči stávajícímu režimu. Válek spolupracovníkem nebyl. O celé kauze však podával hlášení skutečný agent StB, o kterém to ale ostatní nevěděli. Ani Egid, ani Kasián, ani jiní, s nimiž tento donašeč běžně „u kapucínů“ hovořoval.¹⁸⁹

Pytlíček se snažil se svými, po republice rozptýlenými bratry udržovat kontakt, víme například o třech jeho návštěvách v charitním domově na Moravci. Při té třetí sloužil rekviem za zemřelého spolubratra Chrysostoma Klučnika.¹⁹⁰ Z Moravce si dokonce na výpomoc do Třebíče vyžádal kapucína Mansveta Stona.¹⁹¹ Navštívil rovněž Mořice Ludvu, když byl hospitalizovaný v nemocnici v Novém Městě na Moravě¹⁹², několikrát zajel za Ignácem Kohlem do Litoměřic¹⁹³. Pytlíček měl kontakt také s provinciálem Valeriánem Filipem, s jeho pověřením například v roce 1955 zmocňuje kněze v Boskovicích k vedení tamních františkánských terciářů.¹⁹⁴ Dalšího pověření se mu dostane v roce 1960, kdy jej generální ministr řádu jmenuje generálním vikářem s pravomocemi provinciála. Tato mimořádnost, vynucená dobou komunistické nesvobody, v praxi znamenala, že Pytlíček mohl své spolubratry dispensovat od slibů či jim udělit výjimku ohledně sloužení mše.¹⁹⁵

Egid byl ve spojení i s kapucíny z Itálie a ze západního Německa. I přes permanentní špiclování Státní bezpečnosti se mu po řadu let dařilo s bratry nerušeně korespondovat. Od svých italských přátel dostával především různé liturgické texty či instrukce pro slavení nových kapucínských svátků. Vše vždy ve vícero exemplářích, které pak rozposílával ostatním spolubratřím. Když na konci 50. let nebyl jeden balík puštěn přes naše hranice a musel putovat zpět do Itálie, tamní kapucíni pro něj jednoduše vymysleli jinou trasu: nejdříve ho poslali k polským bratřím a ti pak Egidovi do Třebíče.¹⁹⁶ Kvůli zhoršujícímu se zdravotnímu stavu i pokročilému věku Pytlíček v květnu 1957 žádá o přeložení do důchodu a na místo správce fary nastupuje Kasián Válek. Egid může dál bydlet na faře a v rámci možností vypomáhat v duchovní správě.¹⁹⁷ V roce 1966 se však jeho zdraví do té míry

185 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 65–66.

186 Vojtěch Malach: Dějiny kapucínského kláštera v Třebíči, diplomová práce, Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha, 2009, s. 95.

187 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 67.

188 Národní archiv Praha, fond 852, Státní úřad pro věci církevní, inv. č. 109, karton 86, nefoliováno.

189 Archiv bezpečnostních složek, Historický fond, H-718-7, fol. 112–115.

190 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 67, 69, 71. Návštěvy: 27. 3. 1952, 8. 7. 1954, 13. 7. 1956.

191 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 67.

192 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 67.

193 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 69–71.

194 Diecézní archiv Biskupství brněnského, Biskupská konzistoř Brno, inv. č. 17880, ev.j. 5633, fol. nefoliováno.

195 Pacifik Matějka: Seznam provinciálů, definitorů a ostatních představených správních jednotek kapucínského Řádu s historickým sídlem v Praze (a Vídni), *Paginae historiae*, Sborník Národního archivu, č. 14, 2006, s. 325.

196 Archiv bezpečnostních složek, Vyšetřovací spis V-1558 Ostrava, Osobní vyšetřovací svazek proti Jiřímu Víchovi, s. 111–113.

197 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 71–72. Dne 4. 5. 1951 Pytlíček prodělal operaci žaludečních vředů (s. 66), třikrát se léčil ve Františkových Lázních (s. 68, 69, 71), trpěl arteriosklerózou (s. s. 71).

zhorší, že musí být převezen do charitního domu na Moravci, kde 17. července umírá.¹⁹⁸ Pohřeb se koná v kapucínském kostele v Třebíči. Podle kroniky se s Pytlíčkem přišlo rozloučit na sto kněží. Jeho ostatky pak byly uloženy do kapucínského hrobu na místním hřbitově.¹⁹⁹

Pro blaho provincie

Motto Egidova života by se dalo shrnout do věty, kterou v roce 1933 napsal do tradičního listu provinciála všem bratřím, zasílaného každoročně před začátkem doby postní: „Chci podle vůle Boží obětovati slabé síly své pro blaho Provincie naší, aby mohutněla, rostla a stala se tak mocnou pomocnicí lidu nám svěřeného na cestě spásy.“²⁰⁰ A dodával, „chceme-li jiným ukazovati cestu k nebi, musíme sami předcházeti dobrým příkladem“²⁰¹. „Přemýšlejme, zda skutečně můžeme nalézt ve svých hříších a vášních to, co v nich pošetile hledáme – totiž štěstí a pokoj, a zdali způsob našeho života je světlem ku vzdělání lidí, či snad zhoubnou bleskovou ranou, která usmrcuje život duše našich spolubližních daným pohoršením?“²⁰²

198 Kronika Moravce sester de Notre Dame, autorkou je s. Viktorie Havlová († 2016), s. 150.

199 Kniha pamětní fary v Třebíči na Jejkově a spolu kapucínského kláštera od roku 1899 počínaje, s. 73.

200 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky a pastýřské listy provinciála, nefoliováno; dopis z neděle Devítíku roku 1933.

201 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky a pastýřské listy provinciála, nefoliováno; dopis z neděle Devítíku roku 1935.

202 Národní archiv Praha, fond 31, inv. č. 25, č. krabice 123, Nařízení, oběžníky a pastýřské listy provinciála, nefoliováno; dopis z neděle Devítíku roku 1941.